

Що впало, те пропало

Про книгу

Легендарного письменника вбиває збожеволілий фанат Морріс Белламі. Він викрадає записники літератора, які містять його новий роман, але прочитати твір не встигає - поліція наступає йому на п'яти. Перш ніж потрапити до поліцейських рук, Морріс заховує свій скарб... Роки по тому хлопчик Піт Сауберс знаходить скриню із записниками славетного письменника. Але ця знахідка смертельно небезпечна — безжальний Белламі виходить на волю! Урятувати Піта від навіженого має детектив Ходжес...

СТІВЕН КІНГ

ЩО ВПАЛО,
ТЕ ПРОПАЛО

**СТІВЕН
КІНГ**

**ЩО ВПАЛО,
ТЕ ПРОПАЛО**

РОМАН

Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля»
2016

ISBN 978-617-12-0407-2 (epub)

Жодну з частин даного видання
не можна копіювати або відтворювати в будь-якій формі
без письмового дозволу видавництва

Електронна версія створена за виданням:

Перекладено за виданням:
King S. Finders keepers : A Novel / Stephen King. — New York : Scribner, 2015. — 434 p.

Переклад з англійської Віталія Михалюка

Обережно! Ненормативна лексика!

Дизайнер обкладинки *IvanovITCH*

© Stephen King, 2015

© Hemiro Ltd, видання українською мовою, 2015

© Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», переклад та художнє оформлення, 2015

Кінг С.

К41 Що впало, те пропало : роман / Стівен Кінг ; пер. з англ. В. Михалюка. — Харків :
Книжковий Клуб «Клуб Сімейного Дозвілля», 2015. — 448 с.

ISBN 978-966-14-9290-4 (укр.)

ISBN 978-1-5011-0487-9 (англ.)

Легендарного письменника вбиває збожеволілий фанат Морріс Белламі. Він викрадає записники літератора, які містять його новий роман, але прочитати твір не встигає — поліція наступає йому на п'яти. Перш ніж потрапити до поліцейських у руки, Морріс заховує свій скарб... Роки по тому хлопчик Піт Сауберс знаходить скриню із записниками славетного письменника. Але ця знахідка смертельно небезпечна — безжальний Белламі виходить на волю! Урятувати Піта від навіженого має детектив Ходжес...

УДК 821.111(73)

Думаючи про Джона Д. МакДональда

Про те, чого варте життя, ми дізнаємося, падаючи в прірву.

Джозеф Кемпбелл

Лайно? Ну й насрати.

Джиммі Голд

ЧАСТИНА 1

Таємний скарб

1978

«Прокинься, генію».

Ротстайн не хотів прокидатися. Сон був занадто гарний. Йому наснилася перша дружина за кілька місяців до того, як вона стала його першою дружиною, сімнадцятирічна, з усіх боків — сама досконалість. Вони обидва голі. Йому дев'ятнадцять, під нігтями бруд, але вона проти, у всякому разі тоді, не була, бо він тільки й думав, що про сни, а її ніщо інше й не цікавило. Вона вірила в сни навіть більше, ніж він, і правильно робила. У цьому сні вона реготала й тягнулася до тієї частини його тіла, за яку було найпростіше вхопитися. Він спробував було увійти глибше, але тут якась рука почала трясти його передпліччя, і сон луснув, як мильна бульбашка.

Він уже не дев'ятнадцятирічний і не живе в Нью-Джерсі у двокімнатній квартирці; за півроку йому стукне вісімдесят, і живе він на фермі в Нью-Гемпширі, де, згідно із заповітом, його й буде поховано. У спальні скупчилися люди, їхні обличчя приховували лижні маски, одна червона, одна синя й одна жовта. Побачивши їх, він спробував змусити себе повірити, що це теж сон — приємний сон перетворився на кошмар, як іноді трапляється, — але рука раптом відпустила його передпліччя, схопила за плече та грубо жбурнула на підлогу. Його вдарили по голові, і він скрикнув.

— Досить, — сказав чоловік у жовтій масці. — Хочеш, щоб він зараз відключився?

— Дивись, — указав чоловік у червоній масці. — Нічого собі в дідугана стоїть. Непоганий сон йому, напевно, снився.

Синя маска, той, що його трусив, сказав:

— Це йому відлито кортить. У такому віці більше ні від чого не встає. Ось у мого діда...

— Тихо, — обірвав Жовта маска. — Кому потрібен твій дід?

Тут Ротстайн, ще заляклий і ще оповитий драним пологом сну, зрозумів, що в нього неприємності. У мозку спливли три слова: у будинку злодії. Він кинув погляд на трію, яке матеріалізувалося в його спальні, відчуваючи, як розколюється стареча голова (праворуч слід чекати на величезний синець — завдяки антикоагулянтам, які він приймав), і серце з небезпечно тонкими стінками калатає, штовхаючи в лівий бік грудної клітки. Вони нахилилися над ним, троє в рукавичках і куртках у шотландську клітинку під цими моторошними балаклавами. Хатні злодії, і це в п'яти милях від міста.

Ротстайн як міг зміркувався, проганяючи сон і кажучи собі, що в усьому цьому є один позитивний момент: вони не хочуть, щоб він бачив їхні обличчя, — отже, збираються залишити його в живих.

Можливо.

— Панове, — сказав він.

Містер Жовтий зареготав і звів великий палець.

— Класний початок, генію.

Ротстайн кивнув, ніби у відповідь на комплімент. Поглянувши на годинник біля ліжка, він побачив, що зараз чверть на третю ранку, і знову перевів погляд на містера Жовтого, який, найімовірніше, був їхнім ватажком.

— У мене зовсім трохи грошей, але можете їх забрати, тільки мене не чіпайте.

Порив вітру зашурхотів осіннім листям по західній частині будинку. Ротстайн знав, що котел запрацював уперше цього року. Хіба літо було не щойно?

— А як нам відомо, у тебе набагато більше, ніж «трохи». — Це сказав містер Червоний.

— Тихо. — Містер Жовтий простягнув руку Ротстайнові. — Підводься з підлоги, генію.

Ротстайн вхопився за руку, яку запропонували, і, хитаючись, підвівся на ноги, потім сів на ліжку. Він важко дихав, занадто добре розуміючи (усе життя самоусвідомлення було для нього й прокляттям, і благословенням), який має вигляд: старий у завеликій блакитній піжамі, замість волосся — лише білі пластівці попкорну над вухами. Ось що залишилося від письменника, який того року, коли Кеннеді

став президентом, з'явився на обкладинці «Тайм» із підписом: «Джон Ротстайн, американський геній-самітник».

Прокидайся, генію.

— Приходь до тями, — вимовив містер Жовтий. У голосі його прозвучала турбота, але Ротстайн не повірив у неї. — А потім ми підемо до вітальні, де розмовляють усі нормальні люди. Не поспішай. Заспокойся.

Ротстайн зробив кілька повільних глибоких вдихів, і серце трохи заспокоїлося. Він спробував думати про Пеггі, з її грудьми завбільшки із горнятка для чаю (маленькі, але досконалі) і з довгими гладенькими ногами, проте ця фантазія була так само далека, як сама Пеггі, яка зараз стара-старезна й живе в Парижі. На його гроші. Добре, хоч Іоланда, його друга спроба знайти родинне раювання, померла, і їй не потрібно платити аліменти.

Червона маска вийшов із кімнати, і Ротстайн почув метушню в кабінеті. Щось падало, висувалися й засувалися шухляди.

— Ну що, покращало? — запитав містер Жовтий і, коли Ротстайн кивнув, додав: — Тоді ходімо.

Ротстайн дозволив відвести себе до маленької вітальні — ліворуч містер Синій, праворуч містер Жовтий. У кабінеті тривав обшук. Ще мить — і містер Червоний відчинить шафу, відсуне два піджаки та три светри й побачить сейф. Це неминуче.

Ну й нехай. Якщо залишать записники. А навіщо їм їх забирати? Таким злodingам потрібні лише гроші. Вони, напевно, і не читають нічого, складнішого за листи в «Пентхаусі».

Тільки чоловік у Жовтій масці викликав сумніви. Цей говорив, як освічений.

У вітальні всі лампи горіли, жалюзі опущені не були. Пильні сусіди могли б зацікавитися, що це там відбувається в будинку старого письменника... Якби ж у нього були ті сусіди. Найближчі жили за дві милі, біля автостради. У нього не було ні друзів, ні відвідувачів. Випадкові торговці спроваджувалися за двері. Ротстайн був таким собі старим диваком. Письменник у минулому. Відлюдник. Він сплачував податки, і ніхто про нього не згадував.

Синій і Жовтий підвели його до крісла перед телевізором, який майже ніколи не вмикали, і коли він не сів одразу, містер Синій

поштовхом усадовив його.

— Спокійно! — різко вигукнув Жовтий, і Синій трохи відступив, щось невдоволено бурмочучи. Зрозуміло, головним був містер Жовтий, він був собакою-ватажком в упряжці.

Містер Жовтий схилився над Ротстайном, спираючись руками на коліна вельветових штанів.

— Може, налити чого-небудь, щоб заспокоївся?

— Якщо ви про спиртне, я кинув двадцять років тому. Лікар наказав.

— Молодець. На зібрання ходиш?

— Я не був алкоголіком, — яро відповів Ротстайн. Яка дурість — дратуватися в такій ситуації... Чи ні? Хто знає, як слід поводитися, коли тебе посеред ночі висмикують із ліжка люди в різнокольорових лижних масках? У голові майнуло, як би сам він виписав таку сцену, але нічого на думку не спало. Він не описував таких сцен. «Люди чомусь вважають, що будь-який білий письменник-чоловік у двадцятому столітті має неодмінно бути алкоголіком».

— Добре, добре, — містер Жовтий ніби заспокоював сердиту дитину. — Води?

— Ні, дякую. Я хочу, щоб ви троє пішли, тому скажу відверто. — Тут він подумав, чи відомо містеру Жовтому про головне правило бесіди між людьми: коли хтось заявляє, що говоритиме відверто, у більшості випадків збирається брехати швидше, ніж кінь іде риссю. — Мій гаманець на комоді в спальні. У ньому трохи більше від вісімдесяти доларів. Ще на камінній полиці керамічний чайник...

Він показав. Містер Синій пішов подивитися, але містер Жовтий не ворухнувся. Містер Жовтий продовжував розглядати Ротстайна, очі за маскою здавалися майже веселими. «Не спрацювало», — подумав Ротстайн, але від свого не відступався. Тепер, прокинувшись остаточно, він був не тільки переляканий, але й злий, хоча добре розумів, що цього краще не виказувати.

— Там я тримаю гроші на домашнє господарство. П'ятдесят-шістдесят доларів. Це все, що є в будинку. Беріть і йдіть.

— Йобаний брехун, — відгукнувся містер Синій. — У тебе є набагато більше, хлопче, і ми це знаємо, повір мені.

Тут, наче це була вистава й настав час для його репліки, містер Червоний закричав із кабінету:

— Бінго! Знайшов сейф! Здоровенний!

Ротстайн знав, що людина в червоній масці знайде його, і все одно в нього впало серце. З його боку було безглуздо зберігати гроші готівкою, і робив він це через нелюбов до кредитних карток, чеків, акцій, трансферних документів — до всіх тих спокусливих ланцюгів, які приковують людей до колосальної та загальноруйнівної американської кредитно-видаткової машини. Але готівка може стати його порятунком. Готівку можна замінити. Записники, усього їх понад сто п'ятдесят, — ні.

— Комбінацію. — Містер Синій, не знімаючи рукавичок, клацнув пальцями. — Називай.

Ротстайн був до того сердитий, що міг і відмовитися, — якщо вірити Іоланді, гніватися для нього було природно («Навіть, напевно, у колисці»), — але він утомився й був наляканий. Якщо відмовитися говорити, вони все одно виб'ють із нього комбінацію. У нього навіть може статися черговий серцевий напад, і це його вже напевно вб'є.

— Якщо я назву комбінацію, ви заберете гроші й підете?

— Містер Ротстайн, — вимовив містер Жовтий із добротою в голосі, яка здавалася щирою (і від того гротескною), — у вашій ситуації не раджу торгуватися. Фредді, тягни мішки.

Ротстайн відчув легке дихання прохолодного повітря, коли містер Синій, він же Фредді, вийшов через двері кухні. Містер Жовтий тим часом знову почав посміхатися. Ротстайну ця посмішка вже здавалася огидною. Ці червоні губи.

— Ну ж, генію... Викладай. Швидше почнемо, швидше закінчимо.

Ротстайн зітхнув і з пам'яті назвав комбінацію від «Гардолла»¹ у шафі кабінету. «Три наліво два оберти, тридцять один направо два оберти, вісімнадцять наліво один оберт, дев'яносто дев'ять направо один оберт і назад на нуль».

¹

«Gardall» — марка американських сейфів. (Тут і далі прим. пер.)

Губи за жовтою маскою розтягнулися ширше, оголивши зуби.

— Я міг би здогадатися. Це дата твого народження.

Поки Жовтий переказував комбінацію людині в шафі, Ротстайн зробив кілька неприємних висновків. Містер Синій і містер Червоний прийшли за грошима, містер Жовтий теж міг мати свою частку, але він не думав, що гроші — це головна мета для людини, яка називала його «геній». Неначе на підтвердження цього, у супроводі нового подиху прохолодного повітря зовні знову з'явився містер Синій. На кожному плечі в нього висіло по два клунки.

— Послухайте, — звернувся Ротстайн до містера Жовтого, упіймавши його погляд і не відпускаючи. — Не треба. У цьому сейфі немає нічого цінного, крім грошей. Там ще тільки стос різної писанини, але ці папірці для мене важливі.

Містер Червоний крикнув із кабінету:

— Стрибучий Ісусе, Моррі! Та в нас тут джек-пот! Еге, тут ціла купа готівки! Пачки, ще в банківських упаковках! Десятки!

Щонайменше шістдесят, міг би уточнити Ротстайн, а то й вісімдесят. У кожній пачці чотириста доларів. Від Арнольда Ейбела, мого бухгалтера в Нью-Йорку. Джіні переводить у готівку чеки й приносить пачки грошей, а я кладу їх у сейф. Тільки витрачаю я мало, тому що Арнольд ще й оплачує основні рахунки з Нью-Йорка. Іноді я даю на чай Джіні та щось дарую листоноші на Різдво, але, крім цього, готівку я майже не витрачаю. Так триває роками. І чому? Арнольд ніколи не питає, на що я витрачаю гроші. Можливо, думає, що я дівчат собі замовляю або граю на тоталізаторі в Рокінгемі.

Проте є одна кумедна річ, про яку він міг би розповісти містеру Жовтому (він же Моррі). Я й сам ніколи не запитував себе. Так само як не запитую себе, навіть продовжую вести записники. Деякі речі просто трапляються й усе.

Він міг би про все це сказати, але мовчав. Не через те, що містер Жовтий навряд чи зрозумів би, а тому, що ця милостива червоногуба посмішка доводила протилежне — той зрозумів би.

І йому було байдуже.

— Що там ще? — крикнув містер Жовтий. Погляд свій він не відводив від Ротстайна. — Коробки є? Коробки з рукописами? Такі завбільшки, як я казав?

— Коробок немає, є записники! — крикнув у відповідь містер Червоний. — Йобаний сейф забитий ними.

Містер Жовтий посміхнувся, продовжуючи заглядати в очі Ротстайну.

— Написано від руки? Ось, значить, як ти це робиш, генію?

— Будь ласка, — сказав Ротстайн, — Залиште їх. Цей матеріал не для читання. Ще нічого не завершено.

— І ніколи не буде, ось що я думаю. Ти просто великий скнара. — Блиск у його очах (як здалося Ротстайну, ірландський блиск) згас. — Та й видавати тобі нічого не потрібно, так? Ніякого тобі фінансового імперативу. Ти отримуєш авторські гонорари за «Утікача». І за «Утікача у справі». І за «Утікач зменшує оберти». Відома трилогія про Джиммі Голда. Яка не перестає перевидаватися. Яку вивчають в університетах по всій нашій неосяжній країні. Завдяки змові вчителів літератури, які вважають тебе й Сола Беллоу небожителями, у тебе є віддана аудиторія зі студентів, що купують твої книги. У тебе все налагоджено, а? Навіщо ризикувати й публікувати щось таке, що може похитнути золотий п'єдестал? Можна ж сховатися тут і вдавати, ніби решти світу не існує. — Містер Жовтий похитав головою. — Мій друже, ви надали зовсім нове значення слову «дріб'язковий».

Містер Синій забарився у дверях.

— Моррі, що мені робити?

— Іди до Кертиса. Усе запакуйте. Якщо всі записники не помістяться в мішки, знайдіть що-небудь. Навіть у цього щура в комірчині має бути хоч одна валіза. І не гайте часу, не перераховуйте гроші. Хочу забратися звідси якомога швидше.

— Добре. — Містер Синій, Фредді, пішов.

— Не робіть цього, — сказав Ротстайн і був вражений деренчанням свого голосу. Іноді він забував, який він старий, але не сьогодні.

Той, кого звали Моррі, нахилився до Ротстайна, втупившись у нього з-під жовтої маски зеленувато-сірими очима.

— Хотілося б про дещо дізнатися. Якщо відповіси чесно, може, ми й залишимо записники. Ну що, відповідатимеш чесно, генію?

— Спробую, — промовив Ротстайн. — І, знаєте, я ніколи себе так не називав. Це в «Тайм» мене назвали генієм.

— Закладаюся, ти не написав їм листа із запереченням.

Ротстайн промовчав. «Сучий син, — думав він. — Нахабний сучий син. Ти ж нічого не залишиш, так? Не важливо, що я скажу».

— Ось про що я хочу знати. Чому ти не міг дати спокій Джиммі Голду? Навіщо було так його пикою в багнуку тицяти?

Питання було настільки несподіваним, що спочатку Ротстайн навіть не зрозумів, про що Моррі говорить, хоча Джиммі Голд був найвідомішим із його персонажів, тим персонажем, завдяки якому про нього пам'ятатимуть (якщо, звичайно, його взагалі будуть пам'ятати). Та сама стаття в «Тайм», у якій згадали про геніальність Ротстайна, назвала Джиммі Голда «американською іконою відчаю у благодатному краю». За великим рахунком, цілковите лайно, але воно продавалося.

— Якщо ви вважаєте, що треба було обмежитися «Утікачем», то ви в цьому не поодинокі. — «Майже», міг би він додати. «Утікач у справі» зміцнив його славу як серйозного американського письменника, а «Утікач зменшує оберти» став кульмінацією його кар'єри: до біса компліментів від критиків, шістдесят два тижні в списку найбільш реалізованих книг за версією «Нью-Йорк Таймс». На додаток до всього Національна книжкова премія, хоча він її й не отримував особисто. «Іліада післявоєнної Америки» — так про неї відгукувалися в тій статті, маючи на увазі не останню книгу, а всю трилогію.

— Я не кажу, що на «Утікачі» треба було зупинитися, — сказав Моррі. — «Утікач у справі» був не гіршим, а то й кращим. Вони були справжніми. Проблема в останній. Що то за херня? Реклама! Реклама!

Тут містер Жовтий зробив щось таке, від чого у Ротстайна здавило глотку, а живіт ніби налився свинцем. Повільно, майже замріяно, він стягнув із голови жовту балаклаву, відкривши обличчя пересічного молодого бостонського ірландця: руде волосся, зелені очі, хворобливо-бліда шкіра, яка вічно печеться, але ніколи не загоряє. І ще ці дивні червоні губи.

— Будинок у передмісті? «Форд» седан біля гаража? Дружина та двійко діточок? Усі продаються — ти про це хотів сказати? Усі випивають цю отруту?

— У записниках...

У записниках було ще два романи про Джиммі Голда, — ось про що він хотів сказати, — два романи, які замикали коло. У першому Джиммі починає розуміти порожнечу свого життя поза містом, кидає сім'ю, роботу та йде із затишного будинку в Коннектикуті пішки,

з порожніми руками, тільки рюкзак з одягом за спиною. Він перетворюється на підстаркувату версію того хлопця, що кинув школу, відмовився від дріб'язкової родини й вирішив вступити до війська після того, як увесь вікенд пиячив і вештався Нью-Йорком.

— У записниках що? — запитав Моррі. — Ну ж, генію, говори. Розкажи мені, чому тобі довелося втоптати його в багно та ще наступити ногою на потилицю.

В «Утікач прямує на захід» він знову стає самим собою, хотів сказати Ротстайн. Собою справжнім. Та містер Жовтий відкрив обличчя й тепер діставав пістолет із передньої правої кишені своєї картатої куртки.

— Ти створив один із найвеличніших персонажів в американській літературі, а потім насрав на нього, — журливо вимовив Моррі. — Людина, яка могла так вчинити, не заслуговує на життя.

Раптом скипіла лють.

— Якщо ти так вважаєш, — сказав Джон Ротстайн, — ти не зрозумів жодного слова з того, що я написав.

Моррі направив пістолет. Дуло — чорне око.

Ротстайн і собі направив у відповідь палець в артритних шишках, ніби це був його пістолет, і відчув задоволення, коли Моррі моргнув і ледь здригнувся.

— Тримай при собі свою тупу критику. Я наївся її досхочу, коли тебе ще й в планах не було. Тобі скільки років? Двадцять два? Двадцять три? Що ти знаєш про життя, а тим більше про літературу?

— Вистачить, аби знати, що не всі продаються. — Ротстайн здивувався, побачивши, що ірландські очі зайшли сльозами. — І не треба тут навчати мене жити, особливо якщо ти двадцять років ховався від усього світу, як щур у норі.

Це застаріле нарікання — як ти зважився відвертатися від слави? — роздмухало злість на справжню лють (ту лють із биттям посуду й троцінням меблів, із якою були добре знайомі як Пеггі, так й Іоланда), і це його порадувало. Краще померти в люті, ніж плазуючи й благаючи.

— Як ти збираєшся перетворити мою роботу на гроші? Про це ти подумав? Звісно, подумав. Гадаю, ти розумієш, що так само можна намагатися продати вкрадений записник Гемінґвея або картину

Пікассо. Але твої друзі не мають освіти, як ти, так? Це одразу видно з того, як ти розмовляєш. Їм відомо те, що відомо тобі? Певен, що ні. Але ти намолов три мішки гречаної вовни. Показав великий солодкий пиріг і сказав, що кожному дістанеться шматок. Думаю, це ти зміг би зробити, тим паче, що язика, як я чув, маєш не в кишені. До того ж, здається мені, навіть кишеньця ця й та не така вже глибока.

— Замовкни. Ти говориш, як моя мати.

— Ти звичайний злодій, друже мій. Як нерозважливо красти те, чого не зможеш продати!

— Замовкни, генію, попереджаю.

Ротстайн замислився. А якщо він спустить курок? Більше жодних пігулок. Ніякого більше жалю за минулим і побіжного сміття розірваних стосунків, що залишилися позаду, як низка розбитих машин. Ніякої більше маніакальної писанини та накопичення нескінченних записників, які збираються, як купки гівенця уздовж заячого сліду в лісі. Можливо, куля в голову — це не так уже й погано. Краще, ніж рак або хвороба Альцгеймера — це страхіття для кожного, хто прожив життя, заробляючи головою. Звичайно, будуть заголовки, а в мене їх і так було достатньо, ще до тієї бісової статті в «Тайм»... Але, якщо він спустить курок, мені не доведеться їх прочитати.

— Ти дурень, — сказав Ротстайн. І раптом його охопило якесь несамовите піднесення. — Вважаєш, ти розумніший за тих двох, але це не так. Вони хоча б розуміють, що готівку можна витратити. — Він посунув уперед, удивляючись у бліде обличчя з ластовинням. — Знаєш що, парубоче? Це через таких, як ти, стало немодно читати.

— Останнє попередження, — процідив Моррі.

— На хер твоє попередження. І на хер твою матір. Або пристрель мене, або забирайся з мого будинку.

Морріс Белламі пристрелив його.

2009

Перша суперечка через гроші в будинку Сауберсів — у всякому разі, перша суперечка, яку почули діти, — сталася якось увечері у квітні. Суперечка була дріб'язковою, але навіть найпотужніші бурі

починаються з легкого вітерця. Пітер і Тіна Сауберс сиділи у вітальні, Піт робив домашнє завдання, а Тіна дивилася DVD «Губка Боб». Вона бачила його вже багато разів, але він їй не набридав. І це було добре, адже тими днями в будинку Сауберсів «Картун нетворк» було відключено — два місяці тому Том Сауберс відмовився від кабельного телебачення.

Том і Лінда Сауберс були на кухні, де Том зотягував свій старий рюкзак, завбачливо напхавши його енергетичними батончиками, пластиковим судком із порізаними овочами, двома пляшками води та банкою кока-коли.

— Ти ненормальний, — заявила Лінда. — Ні, звісно, я завжди знала, що в тебе характер типу А, але це вже занадто. Хочеш ставити будильник на п'яту — будь ласка. Можеш брати із собою Тодда, потрапити до центру до шостої й бути першим у черзі.

— Хотів би я, — відповів Том. — Тодд каже, минулого місяця у Брук-парку був ярмарок робочих місць, так люди почали займати чергу за день. За день, уявляєш, Ліндо!

— Тодд багато про що говорить. А ти слухаєш. Пам'ятаєш, як Тодд говорив, що Піт і Тіна будуть у захваті від того автоатракціону...

— Це не автоатракціон, не концерт у парку й не феєрверк. Це наше життя.

Піт відірвався від домашнього завдання та на мить стикнувся очима із сестрою. Тіна красномовно знизала плечима: батьки. Він повернувся до математики. Ще чотири завдання — і можна буде піти до Гові, дізнатися, чи не дістав він нових коміксів. У Піта своїх не було — його кишенькові гроші пішли разом із кабельним телебаченням.

Тим часом Том почав ходити туди-сюди по кухні. Лінда підійшла до нього та м'яко взяла його за руку.

— Я знаю, що це наше життя, — сказала вона.

Говорила вона тихо, почасти для того, щоб діти не почули й не почали нервуватися (вона знала, що Піт уже й без того нервував), але переважно для того, щоб знизити градус. Вона знала, як було Тому, і щиро співчувала йому. Боятися — погано; але ще гірше відчувати приниження через те, що ти більше не можеш забезпечувати сім'ю, а це він уважав за свій головний обов'язок. Але приниження не дуже влучне слово. Те, що він відчував, правильніше було б назвати

соромом. Пропрацювавши десять років у риелтерській фірмі «Лейкфронт», він уважався одним із кращих продавців, світлину з його усміхненим обличчям не раз вивішували у вітрині контори. Гроші, які приносила вона, працюючи вчителем третіх класів, були лише пінкою на молоці. Але потім, восени 2008-го, знялася економічна криза і Сауберси перетворилися на родину з одним годувальником.

Ні, Тома не звільнили, аби пізніше мати можливість покликати назад, коли справи підуть на лад. Риелтерська фірма «Лейкфронт» тепер — це порожня будівля з розмальованими графіті стінами й вивіскою «Продається або здається» на фасаді. Брати Реардон, які успадкували справу від батька (а той від свого батька), серйозно займалися інвестиціями в акції та втратили майже все, коли ринок упав. І Лінду не дуже тішило те, що кращий друг Тома, Тодд Пейн, опинився з ними в одному човні. Тодда вона вважала бовдуром.

— Ти прогноз погоди дивився? Я дивилася. Буде холодно. До ранку з озера прийде туман, можливий холодний дрібний дощ. Холодний дощ, Томе.

— От і добре. Сподіваюся, що так і буде. Людей буде не так багато, і в мене з'явиться шанс. — Він узяв її за передпліччя, але ніжно. Він її не трусив, не кричав. Це сталося пізніше. — Я повинен щось знайти, Ліндо, і цієї весни кращої можливості не буде. Я оббігав...

— Я знаю.

— І все дарма. Тобто повний нуль. Так, є двійко вакансій у доках і якесь будівництво торговельного центру біля аеропорту, але ти можеш уявити, щоб я займався чимось подібним? Якщо б я був на тридцять фунтів легший і на двадцять років молодший... Може, улітку пощастило б щось знайти в місті... У якомусь офісі... Якщо все трохи владнається. Але така робота була б, імовірно за все, тимчасовою, і гідно заробляти навряд чи вийшло б. Тому ми з Тоддом ідемо опівночі займати чергу й будемо стояти до ранку, доки не відчинять двері. І я обіцяю, що повернуся з роботою, реально прибутковою роботою.

— І з якою-небудь болячкою, якою ми всі можемо заразитися. І тоді нам доведеться економити на їжі, щоб платити лікареві.

І тут він по-справжньому розсердився на неї.

— Узагалі-то, я розраховував на підтримку.

— Господи, Томе, я намага...

— Хоча б одне добре слово почути! «Молодець, що намагаєшся, Томе. Ми раді, що ти заради родини готовий пхатися чорт зна куди». Щось на кшталт цього. Хіба я забагато прошу?

— Я лише хочу сказати...

Але, перш ніж вона встигла договорити, двері кухні відчинилися й зачинилися. Він вийшов на задній двір викурити сигарету. Цього разу, подивившись на Тіну, Піт побачив нещасне та схвильоване обличчя. Зрештою, їй було лише вісім. Піт посміхнувся й підморгнув. Тіна у відповідь із сумнівом посміхнулася, після чого повернулася до життя підводного царства під назвою Бікіні Боттом, де татусі не втрачають роботи й не галасують, а дітей не позбавляють кишенькових грошей. Якщо ті поведуться гідно.

Увечері, перед від'їздом, Том відніс доньку в ліжко й поцілував. Ще він поцілував місіс Бізлі, улюблену ляльку Тіни — аби пощастило, сказав він.

— Тату? У нас усе буде добре?

— Обов'язково, любя, — відповів він. Вона запам'ятала це. Упевненість у його голосі. — Усе буде просто чудово. А тепер спи.

Він вийшов із кімнати, як завжди. Це вона теж запам'ятала, бо ніколи більше не бачила, щоб він так ходив.

Нагорі крутого в'їзду, провідного від Марлборо-стрит до центральної міської парковки, Том вигукнув:

— Гей, гей, нумо пригальмуй!

— Ти що? За мною машини їдуть, — відповів Тодд.

— На секунду. — Том підняв телефон і сфотографував людей, які стоять у черзі. Їх уже було осіб сто. Може, і більше. Понад рядом дверей банер. На ньому було написано: «1000 робочих місць Гарантовано!» А нижче: «Ми підтримуємо мешканців нашого міста! — МЕР РАЛЬФ КІНСЛЕР».

Позаду іржавої «Субару» 2004 року Тодда Пейна хтось посигналив.

— Томмі, не хочу псувати веселощі, поки ти закарбовуєш у пам'яті цю чудову картину, але...

— Поїхали, я закінчив, — перебив його Том і, коли Тодд в'їхав на парковку, де всі найближчі до будівлі місця вже були зайняті, додав: — Хочу показати цю фотографію Лінді. Знаєш, що вона сказала? Якщо ми приїдемо сюди до шостої, будемо першими в черзі.

— А я тобі казав! Тоддстер не обдурить. — Тодд припаркувався. Голосно випустивши гази й захарчавши, «Субару» завмерла. — До світанку тут тисячі зо дві народу збереться. Із телебачення приїдуть. З усіх каналів. «Сіті ет сікс», «Морнінг репорт», «Метроскан». Може, у нас інтерв'ю візьмуть.

— Я погоджуся на будь-яку роботу.

Лінда не помилилася щодо одного: було вогко. У повітрі відчувався запах озера, той самий аромат, що трохи тхне каналізацією. І було холодно, настільки, що подих майже перетворювався на пару. Стовпчики із жовтими смужками «НЕ ПЕРЕТИНАТИ» вигинали натовп шукачів роботи, перетворюючи на зигзаг, зборки якого нагадували живий акордеон. Том і Тодд зайняли місце між останніми стовпчиками. Одразу ж за ними пристало ще кілька людей, переважно чоловіки, одні в щільних флісових робочих куртках, інші — у пальто типу «містер Бізнесмен» та із зачісками типу «містер Бізнесмен», які вже потрохи втрачали свою виплекану досконалість. Том прикинув, що, як і далі так піде, до світанку черга розтягнеться до кінця парковки, і це буде щонайменше за чотири години до того, як двері відчиняться.

Його увагу привернула жінка, до грудей якої притулилося немовля. Вона стояла від них на відстані кількох зборок. «Це ж яка має бути безвихідь, — подумалося Тому, — щоб отак посеред холодної, дощової ночі вийти з дому з такою маленькою дитиною». Малюк висів у нагрудній сумці. Жінка розмовляла з якимось огрядним чоловіком із перекинутим через плече спальним мішком, і дитина переводила погляд з одного обличчя на інше, немов наймолодший у світі любитель тенісу. Кумедно.

— Не хочеш зігритися, Томмі? — Тодд дістав зі свого рюкзака пляшку «Беллз» і простягнув Тому.

Том уже майже сказав «ні», згадавши останні почуті від Лінди слова: «І не дай Боже я відчую, що від тебе спиртним тхне, коли ти повернешся», — але потім узяв пляшку. На вулиці було холодно, і від

одного ковтка біди не буде. Він відчув, як віскі тече вниз, обпікаючи горло та шлунок. «Прополощи рот, перед тим як підійти до стенда, — нагадав він собі. — Хлопців, від яких тхне віскі, на роботу не беруть».

Коли Тодд знову запропонував зробити по ковтку — було це близько другої, — Том відмовився. Але коли о третій надійшла нова пропозиція, Том узяв пляшку. Оцінивши рівень рідини, він зрозумів, що Тоддстер рятувався від холоду дуже активно.

«Якого біса», — подумав Том і зробив трохи більше ніж ковток; цього разу наповнив увесь рот.

— Ось це діло! — вимовив Тодд ледь чутно, розтягуючи звуки. — Давай, покажи свою темну натуру.

Потік шукачів роботи тривав, їхні машини обережно просувалися крізь густий туман із боку Марлборо-стрит. Черга вже вийшла далеко за стовпчики й більше не вигиналася зигзагом. Тому здавалося, що він розуміє, які економічні труднощі спіткали країну — хіба він сам не втратив роботу, до того ж дуже хорошу роботу? — Але в міру того як прибували машини й черга розтягувалася (її кінця вже було не розгледіти), реальний стан речей почав розкриватися перед ним у новому, жахливому світлі. Можливо, «труднощі» було не зовсім доречним словом. От «лихо» — те, що треба.

Праворуч від нього, у лабіринті стовпчиків і стрічок, які вказували дорогу до дверей зали, заплакала дитина. Озирнувшись, Том побачив, як чоловік зі спальним мішком підтримує краєчок нагрудної сумки, щоб жінці («Господи, — подумав Том, — вона сама що той підліток!») було зручніше витягувати звідти дитину.

— Що це за чортівня? — запитав Тодд уже зовсім неслухняним язиком.

— Дитина, — відповів Том. — Жінка з дитиною. Дівчинка з дитиною.

Тодд придивився й вигукнув:

— Матері твоєї ковінька! Ось це справжня безтвід... безтвід... безвідповідальність.

— Ти що, упився вже? — Лінді Тодд не подобався, вона не бачила в ньому жодної позитивної риси, і цієї миті Том ладен був із нею погодитися.

— Трохи. Коли двері відчиняться, я буду в нормі. У мене є ментолові цукерки.

Тому захотілося запитати в Тоддстера, чи немає в нього із собою візину — очі в нього геть почервоніли, — але він вирішив, що зараз не хоче з ним розмовляти. Він знову подивився туди, де стояла жінка з дитиною, яка заходилася від плачу. Спочатку йому здалося, що вона пішла. Потім він подивився вниз і побачив, що вона заповзає в спальний мішок здорованя, тримаючи дитину на грудях. Чоловік тримав мішок відкритим, щоб їй було зручніше. Немовля продовжувало скимліти.

— Ти що там, не можеш заткнути дитину? — ревнув чоловічий голос збоку.

— Хтось мусить зателефонувати до соціальної служби, — додав жіночий голос.

Том подумав про Тіну в такому віці, уявив її тут, цього холодного досвітнього ранку, і придушив у собі бажання крикнути чоловікові й жінці, щоб вони заткнулися... Або, ще краще, натовкти комусь пику. Зрештою, вони ж усі разом тут стоять, хіба не так? Уся ця юрба бідолах і невдах.

Плач зробився тихіше, затих.

— Напевно, годує його, — сказав Тодд і стиснув собі груди, показуючи.

— Так.

— Томмі?

— Чого тобі?

— Ти ж знаєш, що Еллен втратила роботу?

— Дідько, ні, нічого про це не знав. — Він удав, що не помічає страху, написаного на обличчі Тодда. І вологого блиску в його очах. Можливо, це через випивку або холод. А можливо, і ні.

— Їй сказали, що покличуть назад, коли все владнається, але вони й мені те саме говорили, а я вже півроку шукаю роботу. Я перевів у готівку страховку. Ці гроші вже закінчилися. Знаєш, скільки в мене в банку залишилося? П'ятсот доларів. Знаєш, на скільки вистачить п'ять сотень, якщо буханець хліба в «Крогер»² коштує бакс?

«The Kroger Co.» — одна з найбільших американських мереж супермаркетів, заснована 1883 року в Цинциннаті.

— Ненадовго.

— У яблучко, трясця тобі. Я мушу щось отримати тут. Повинен!

— Отримаєш. Ми обидва отримаємо.

Тодд смикнув підборіддям у бік здорованя, який наразі стояв над мішком, немов охороняючи його, аби ніхто випадково не наступив на жінку й дитину, що тулилися всередині.

— Думаєш, це чоловік і дружина?

Про це Том не думав. Тепер замислився.

— Можливо.

— Отже, обидва без роботи. Якби це було не так, хтось один залишився б із дитиною вдома.

— Можливо, — заперечив Том, — вони думають, що з дитиною на руках у них більше шансів.

У Тома одразу сяйнула думка.

— А, тиснутимуть на жалість! Непогана ідея! — Протягнув пляшку. — Хочеш?

Він зробив невеликий ковток, подумавши: «Якщо не вип'ю я, вип'є Тодд».

Дрімоту, яку нагнало на Тома віскі, розігнав гучний крик:

— Відкрито життя на інших планетах!

Жарт був зустрінутий сміхом й оплесками.

Він визирнув і побачив, що вже розвиднілося. Сонячне світло було сірим, ледь розвіювало туман, і все одно це було світло.

За дверима зали якийсь суб'єкт у спецівці (має роботу, щасливчик) котив відро зі шваброю.

— Хто це? — запитав Тодд, ледь ворущачи язиком.

— Ніхто, — відповів Том. — Звичайний прибиральник.

Тодд подивився в бік Марлборо-стрит.

— Господи, вони все їдуть і їдуть.

— Так, — протягнув Том, думаючи: «А якби я послухався Лінди, ми б зараз були у хвості черги, десь на півдорозі до Клівленда». Це була гарна думка. Невелике виправдання для себе — завжди добра річ,

і все одно він пошкодував, що не відмовився від віскі Тодда. У роті — стійкий присмак котячого лайна. Звісно, він ніколи його не куштував, але все ж таки...

Хтось за дві-три зборки зигзага від них, недалеко від спального мішка, запитав:

— Чи це не «бенц»? Скидається на те, ніби «бенц».

Том побачив на початку під'їзної дороги з боку Марлборо довгастий силует із палаючими жовтими протитуманними фарами. Машина не рухалася, просто стояла нерухомо.

— Що він собі думає? — запитав Тодд.

У водія наступної машини скоріш за все виникла така сама думка, бо він посигналив — видав довгий, злий гудок, від якого люди сіпаються, фиркають й озираються. Хвилину машина з палаючими жовтими фарами стояла на місці. А потім рвонула вперед. Не ліворуч, у бік парковки, забитої вщент, а просто на людей, затиснутих у лабіринті стовпчиків і стрічок.

— Гей! — закричав хтось.

Натовп кинувся назад, немов хвиля пробігла. Тома штовхнуло на Тодда, який плюхнувся на дупу. Том захитався, намагаючись зберегти рівновагу, і це йому майже вдалося, але тут чоловік, що стояв попереду — який кричав, ні, волав, — в'їхав своїм задом у промежину Тома, а ліктем у груди. Том полетів на свого приятеля, почув, як десь між ними розбилася пляшка «Беллз», і вловив різкий запах залишків віскі, що хлюпнули на дорогу.

«Чудово, тепер від мене буде тхнути, як у барі в суботу ввечері».

Він насилу підвівся на ноги, саме вчасно, і побачив, як машина — так, це був «Мерседес», великий седан, сірий, як цей ранок, — врізається в натовп й окреслює коло, розкидаючи по дорозі тіла. Із радіаторної решітки стікала кров. На капоті відчайдушно борсалася жінка з розкинутими руками й боса. Вона вдарила долонею по склу, хотіла вхопитися за двірник, але схбила й злетіла вбік. Жовті смужки з написом «НЕ ПЕРЕТИНАТИ» луснули, один зі стовпчиків шкрябнув бік великого седана, який не збирався гальмувати. Том побачив, як передні колеса переїхали спальний мішок, й огрядного чоловіка, який присів зі зведеною рукою, прикриваючи його своїм тілом.

Тепер машина їхала просто на нього.

— Тодде! — закричав він. — Тодде, підіймайся!

Він потягнувся до рук Тодда, схопив одну з них і потягнув. Хтось сильно вдарився об нього, і Том знову впав на коліна. Він уже чув потужний гуркіт двигуна, зовсім близько. Він спробував повзти, та чиясь нога вдарила його в скроню. В очах замиготіло.

— Томе? — Тодд виник позаду нього. Як він це зробив, цікаво? — Томе, що це?

Згори на нього впало тіло, а потім ще щось неймовірно важке притиснуло його до дороги, погрожуючи перетворити на желе. Захрустіли стегна. Як сухі кістки індички. Потім ця ноша зникла. Натомість насунув біль, що минув разом із відчуттям власної ваги.

Том спробував підвести голову та зумів відірвати її від дороги рівно настільки, щоб побачити, як задні вогні зникають у тумані. Ще він побачив блискучі уламки від розбитої пляшки. Тодда, який розпластався на спині, і кров, що калюжею розтікалася в нього під головою. Червоні сліди прямували до туманної напівтемряви.

Він подумав: «Лінда мала рацію. Треба було залишитися вдома».

Він подумав: «Я помру, і, напевно, воно й на краще. Адже, на відміну від Тодда Пейна, я так і не спромігся перевести в готівку страховку».

Він подумав: «Хоча це, мабуть, потрібно буде зробити».

Потім темрява.

Коли Том Сауберс прокинувся в лікарні за сорок вісім годин, поряд із ним сиділа Лінда. Вона тримала його за руку. Коли він запитав, чи виживе, вона посміхнулася, стиснула його пальці й відповіла, що зуб дає.

— Я паралізований? Скажи правду.

— Ні, милий, але в тебе багато поламаних кісток.

— А що з Тоддом?

Вона відвернулася, закусивши губу.

— Він у комі. Але лікарі кажуть, він урешті-решт із неї вийде. Вони це за його енцефалограмою визначили, чи щось таке подібне.

— Там була машина. Я не зміг піти з дороги.

— Я знаю. Ти не один. Це був якийсь маніяк. Його не зловили. Принаймні поки що.

Водій «Мерседеса» зараз хвилював його менш за все. Що не паралізований, це добре, але...

— Наскільки зі мною серйозно? Тільки не бреші... Кажі напрями.

Вона стикнулася з ним поглядом, але не витримала й відвела очі. Знову глянувши на листівки з побажаннями одужання на тумбочці біля ліжка, вона промовила:

— Ти... Ти ще нескоро зможеш ходити.

— Як нескоро?

Вона підвела його руку, усю в глибоких подряпинах, і поцілувала її.

— Вони не знають.

Том Сауберс заплющив очі та заплакав. Лінда якийсь час слухала його, а коли слухати стало несила, подалася вперед і натиснула на кнопку насоса, що дозує морфін. Вона продовжувала це робити, аж поки апарат не перестав видавати заспокійливе. До цього моменту він уже спав.

1978

Морріс узяв із верхньої полиці шухлядки у ванній кімнаті рушник і накрив ним Ротстайна, який тепер сидів у неприродній позі, наполовину звісившись із крісла, без верхньої частини голови. Мізки, які породили Джиммі Голда, сестру Джиммі Емму та зайнятих самоїдством батьків Джиммі, напівалкоголіків, — це аж занадто нагадувало батьків самого Морріса, — тепер підсихали на шпалерах. Не сказати, щоб Морріса це вразило, радше здивувало. Він очікував побачити кров і дірку межи очі, але ніяк не це химерне слизьке місиво з хрящів і кісток. Брак уяви — припустив він. Саме через це він міг читати гігантів сучасної американської літератури — читати й захоплюватися, але ніколи не зміг би стати одним із них.

Із кабінету вийшов Фредді Доу з двома набитими лантухами, по одному на кожному плечі. За ним з'явився Кертіс з похиленою головою, він не ніс нічого. Раптом він підхопився, обігнав Фредді та понісся на кухню. Двері на задній двір, підхоплені вітром, голосно вдарилися об стіну. А потім пролунали звуки блювання.

— Його знудило, — сказав Фредді. У нього був хист повідомляти про те, що й так усім зрозуміле.

— Ти в порядку? — запитав Морріс.

— Ага. — Фредді вийшов через парадні двері, не обертаючись, зупинився та взяв ломаку, що стояла на порозі, притулена до крісла гойдалки. Вони готувалися зламувати двері, але ті не були замкнені. Як і двері кухні. Схоже, Ротстайн усе найцінніше тримав у своєму гардоллівському сейфі. Ось тобі й брак уяви.

Морріс пройшов до кабінету, глянув на охайний письмовий стіл Ротстайна та прикриту друкарську машинку. Подивився на світлини на стіні. На них посміхались обидві колишні дружини, обидві молоді й красиві, в одязі п'ятдесятих років і з зачісками того ж періоду. Досить дивно, що Ротстайн тримав відставних жінок там, де вони могли спостерігати за ним, поки він писав, але в Морріса бракувало часу думати про це або досліджувати вміст робочого столу письменника, що він зробив би з великим задоволенням. Але чи була потреба в цьому дослідженні? Адже записники й так у нього. У нього вміст розуму літератора. Усе, про що він написав після того, як припинив публікуватися вісімнадцять років тому.

Фредді виніс пачки грошей у першому ж мішку (так, Фредді та Кертіс розумілися на готівці), але в сейфі на полицях ще залишалося багато записників. Книги в молескінових палітурках — такими користувався Гемінгвей, про такі марив сам Морріс, коли, відбуваючи термін у «Ріверв'ю», мріяв про письменницьку кар'єру. Але у виправній колонії для неповнолітніх злочинців йому видавали по п'ять аркушів цупкого паперу «Блу хорс»³ — цього, напевно, недостатньо, щоб заходитися писати Великий Американський Роман. Прохання видавати більше не допомагали. Одного разу він запропонував Елкінсу, помічнику комісара, зробити мінет за десяток зайвих аркушів. Елкінс натовк йому пику. Досить кумедно, якщо згадати про весь той примусовий секс, у якому йому довелося брати участь протягом дев'яти місяців відсидки. Переважно стоячи навколішках і кілька разів із власними брудними трусами в роті.

³

«Blue Horse» — заснована після Великої депресії американська компанія, що виготовляє канцелярське приладдя.

Він не вважав, що його мати несе повну відповідальність за ці зґвалтування, але частка її провини в цьому була. Аніта Белламі, знаменитий професор історії, чия книга про Генрі Клея Фріка⁴ було номіновано на «Пулітцера». Настільки знаменита, що зарозумілася, вважаючи, що знає все й про сучасну американську літературу. Це після суперечки з нею щодо трилогії про Голда одного разу вночі він, не тямлячи себе від люті, пішов із дому, щоб напиться. У нього це вийшло, хоча розгледіти в ньому неповнолітнього було неважко. Коли він пив, таке виробляв, що й згадати потім нічого не міг, і вчинки ці ніколи не були хорошими. Тієї ночі це вилилось у незаконне проникнення, вандалізм і бійку із сусіднім охоронцем, який спробував його затримати до приїзду поліцейських.

⁴

Henry Clay Frick — американський промисловець, фінансист і меценат, засновник «H. C. Frick & Company» — компанії з виробництва коксу.

Це сталося майже шість років тому, але спогади за цей час не потьмяніли. Це було так нерозважливо. Викрасти машину, поганяти містом, потім кинути її (можливо, помочившись на приладову панель) — це одна річ. Не надто винахідливо, але, якщо пощастить, після такого можна вийти сухим із води. Проте вдиратися до будинку на Цукрових Пригірках? Удвічі нерозважливо. Йому нічого не потрібно було в цьому будинку (принаймні потім він нічого такого не зміг згадати). А коли йому щось було потрібно? Коли пропонував свій рот за кілька паршивих аркушів паперу? Йому натовкли пику. Він розсміявся, тому що так зробив би Джиммі Голд (доти, доки Джиммі не виріс і не продався за те, що називав «Золотим баксом»), і що сталося потім? Знову удар по пиці, ще сильніший. Цей ледь чутний хрускіт зламаного носа змусив його плакати.

Джиммі ніколи б не заплакав.

Він усе ще жадібно дивився на молескінові палітурки, коли Фредді Доу повернувся з двома новими лантухами. Ще в нього була містка

потерта шкіряна сумка.

— Знайшов у коморі. Там ще, напевно, мільйон консервів, боби й тунець. Як тобі, а? Дивний тип. Може, він готувався до апокаліпсиса? Гаразд, Моррі, ворущися. Постріл могли почути.

— Тут немає сусідів. До найближчої ферми дві милі. Розслабся.

— Знаєш, в'язниці забиті хлопцями, які розслабляються. Нам потрібно забиратися звідси.

Морріс почав було набирати повні руки книг, але не втримався, зазирнув в одну, тільки щоб переконатися. Ротстайн дійсно був дивним типом, і цілком могло статися, що він забив сейф порожніми записниками, плануючи написати в них щось пізніше.

Однак ні.

Принаймні ця була вся списана дрібним, акуратним почерком Ротстайна, кожна сторінка, зверху донизу, від краю до краю, береги завтовшки з волосинку.

... Точно не знав, чому для нього це було так важливо і чому він не міг заснути, поки порожній вагон цього запізнілого товарняка ніс його крізь забуття сільського пейзажу в Канзас-сіті й далі, у сплячу країну, це набите черево Америки, яке відпочивало під звичною нічною ковдрою, проте думки Джиммі вперто поверталися до...

Фредді ляснув його по плечу, і зовсім не ніжно.

— Відірви ніс від цієї штуки й нумо збиратися. Одного з нас і так уже вивертає навиворіт, ніяк проблюватися не може, тож допомоги від нього, як з бика молока.

Морріс, не промовляючи ні слова, кинув записник у мішок і згріб новий оберемок, ледь приховуючи тріумф. Він забув про понівечений труп у вітальні під рушником, забув про Кертіса Роджерса, який блював на троянди, або майорці, або петунії, або ще щось, що росло там, на задвірку. Джиммі Голд! Їде на Захід у товарному вагоні! Отже, Ротстайн усе ще не покінчив із ним!

— Усе, вщерть, — сказав він Фредді. — Винось. А решту я покладу в саквояж.

— Це так називаються такі сумки?

— Думаю, так. — Він знав це напевно. — Ми майже закінчили.

Фредді повісив лантухи на плечі, але на хвильку затримався.

— Ти впевнений щодо цих штук? Адже Ротстайн говорив...

— Він був скнарою, який намагався врятувати свої заощадження. Він би що завгодно сказав. Іди.

Фредді пішов. Морріс поклав останню партію записників у саквояж і вийшов спиною вперед із шафи. Кертіс стояв біля письмового столу Ротстайна. Балаклаву він зняв. Обличчя в нього було біле, як папір, тільки навколо ошалілих очей пролягли тіні.

— Його не обов'язково було вбивати. Ти не повинен був. Цього не було в плані. Навіщо ти це зробив?

Тому що він виставив мене дурнем. Тому що пом'янув мою матір, а це моє право. Тому що назвав мене хлопчиськом. Тому що його потрібно було покарати за те, що він перетворив Джиммі Голда на одного з них. Переважно, тому що ніхто з таким талантом не має права ховати його від світу. Тільки Кертіс не зрозумів би нічого цього.

— Тому що так його записники коштуватимуть дорожче, коли ми їх продамо. — Що станеться не раніше, ніж він прочитає в них кожне слово, але Кертіс не зрозуміє, навіщо йому це, та йому й не потрібно було це знати. Як і Фредді. Він намагався говорити терпляче й розважливо. — Тепер у нас усе, спадщина Джона Ротстайна, нічого нового вже не буде. Від цього неопубліковані речі робляться ще ціннішими. Тобі це зрозуміло?

Кертіс почухав бліду щоку.

— Ну... Напевно... Так.

— Крім того, коли вони спливають, він не зможе заявити, що це підробка. Що він напевно зробив би, просто на зло. Я багато про нього читав, Кертісе, усе, що є про нього, і він був злою тварюкою.

— Ну...

Моррі спинив себе, аби не сказати: це занадто глибока тема для такої порожньої голови, як у тебе. Натомість він простягнув йому саквояж.

— Бери. І не знімай рукавичок, поки не сядемо в машину.

— Ти мав порадитися з нами, Моррісе. Ми ж партнери.

Кертіс рушив було до виходу, але зупинився й знову обернувся.

— У мене питання.

— У чому річ?

— Не знаєш, у Нью-Гемпширі є смертна кара?

Неголовними шляхами крізь вузьку трубу Нью-Гемпшира вони приїхали до Вермонта. Фредді вів «Шевроле Біскейн», стару й непримітну. Морріс тримав на колінах дробовик і відкритий дорожній атлас «Ренд Макнеллі», час від часу вмикаючи верхнє світло, аби переконатися, що вони не збилися з наміченого шляху. Нагадувати Фредді про те, що не можна перевищувати швидкість, не доводилося — для Фредді Доу це було перше родео.

Кертіс заліг на задньому сидінні, і незабаром вони почули його хропіння. Морріс навіть йому позаздрив, схоже, він виблював усю свою пиху. Самому добре виспатися, мабуть, доведеться дуже нескоро. У нього досі перед очима стояла картина: мозок, що стікає по шпалерах. Але думки його були не про вбивство, а про розплесканий талант. Талант, який ціле життя зрів і відточувався, був розірваний на клаптики за лічені секунди. Усі ці розповіді, усі ці образи — усе перетворилося на щось, схоже на вівсянку. Який сенс?

— Ти справді вважаєш, що ми зможемо продати ці його книжечки? — запитав Фредді. Він знову про це подумав. — Ну, тобто за гарні гроші?

— Так.

— І так, щоб нам за це нічого не було?

— Так, Фредді, я впевнений.

Після цього Фредді Доу мовчав так довго, що Морріс вирішив: питання закриті. Але потім він знову заговорив про це. Вимовив два слова. Сухих і позбавлених інтонації.

— Я сумніваюся.

Пізніше, знову опинившись за ґратами — цього разу вже не в колонії для неповнолітніх, — Морріс думав: «Саме тоді я й вирішив убити їх».

Але іноді, посеред ночі, не в змозі заснути через пекучий біль в анальному отворі, натертому після чергового акту содомії в душовій кімнаті з використанням мила, він визнавав, що це не так. Він знав про це із самого початку. Вони були тупими запеклими пройдисвітами. Рано чи пізно (імовірніше, рано) когось із них узяли б за щось інше, і той навряд чи став би вагатися, а одразу б розповів усе, що йому було відомо про цю ніч, в обмін на пом'якшення вироку або взагалі на виправдання.

«Я напевно знав, що їх треба якомога швидше позбутися, — думав він безсонними ночами в камері, коли набите череве Америки

відпочивало під звичною нічною ковдрою. — Це було неминуче».

У північній частині штату Нью-Йорк, коли світанок ще не настав, а ледь-ледь торкнувся темної лінії обрію позаду них, вони повернули на захід, на Трасу 92, ця автомагістраль тягнеться майже паралельно I-90 до самого Іллінойса, де повертає на південь і врізається в промислові райони Рокфорда. У цей час на дорозі майже нікого не було, хоча вони чули (а іноді й бачили) жвавий рух вантажівок на федеральній автостраді ліворуч від себе.

Коли проїхали знак із написом «Зона відпочинку, 2 милі», Морріс подумав про «Макбет». Якби кінець був усьому кінцем, то що скоріше б це сталося, то краще. Можливо, цитата не точна, але нічого, і так згодиться.

— Пригальмууй тут, — сказав він Фредді. — Мені треба випустити дракона.

— У них там, напевно, і торговельні автомати є, — подав голос ригун із заднього сидіння. Кертіс уже сидів, на голові — скуйовджене волосся. — Я б не відмовився від крекерів з арахісовим маслом.

Морріс знав, що йому, найімовірніше, довелося б відмовитися від свого плану. I-90 висмоктала майже весь рух із цієї траси, але в розпал дня тут буде повно місцевих машин, які їздять від одного Хіксвілла до іншого.

Поки що зона відпочинку пустувала, можливо, через знак «Нічну стоянку трейлерів заборонено». Вони припаркувалися та вийшли. На деревах цвірінькали птахи, обговорюючи сьогоднішню ніч і ділячись планами на день. Самотній листочок — у цій частині світу листя лише нещодавно почало сохнути — повільно спланував з дерева й покотився парковкою.

Кертіс оговтався і попрямував досліджувати торгові автомати, а Морріс і Фредді разом пішли до чоловічого туалету. Морріс не відчував якогось особливого хвилювання. Можливо, правду кажуть, що перший раз найважчий, а потім буде легше.

Однією рукою він відчинив для Фредді двері, а другою дістав із кишені куртки пістолет. Фредді, не обертаючись, кинув «дякую». Зачекавши, коли двері зачиняться, Морріс відпустив їх, почекав ще трохи, і тільки після цього звів пістолет. Націливши дуло приблизно на

дуюм нижче від потилиці Фредді Доу, він натиснув на спусковий гачок. Постріл в облицьованому плиткою закритому приміщенні пролунав різко й лунко, але будь-хто, якби його випадково почув, вирішив би, що це на I-90 пирхнув мотоцикл. Морріса ж непокоїв Кертіс.

Дарма. Кертіс усе ще стояв перед торговим автоматом у ніші під пологим дерев'яним дахом із невибагливим написом «Придорожній оазис».

— Ти чув? — запитав він Морріса. А потім, побачивши в його руці пістолет, здивовано запитав: — А це навіщо?

— Для тебе, — відповів Морріс і вистрілив йому в груди.

Кертіс упав, але — і це стало цілковитою несподіванкою — не помер. Він навіть не збирався вмирати. Він звивався на тротуарі. Перед його обличчям, перекидаючись, прокотився сухий лист. З-під нього почала сочитися кров. Продовжуючи стискати свої крекери, він подивився вгору, крізь пасма маслянистого чорного волосся, яке розкуйовдилось над його очима. За стіною з дерев Трасою 92 на схід проїхала вантажівка.

Морріс не хотів знову стріляти в Кертіса: тут, на видноті, звук пострілу вже не замаскувати під ревіння мотоцикла, до того ж будь-якої хвилини міг хтось під'їхати.

— Якби кінець був усьому кінцем, то що скоріше б це сталось, то краще, — промовив він і став на одне коліно.

— Ти підстрелив мене, — видихнув Кертіс, майже беззвучно й здивовано. — Ти, блядь, підстрелив мене, Моррі!

Думаючи про те, як йому ненависне це прізвисько — він ненавидів його все життя, і навіть учителі, які б могли бути розумнішими, називали його так, — він розвернув пістолет і почав бити рукояткою по черепу Кертіса. Три потужні удари майже нічого не заподіяли. Зрештою, це був усього лише 38-й калібр, і його ваги стало, щоб завдати лише мінімальних пошкоджень. Кров проступила крізь волосся Кертіса й потекла по щетинистих щоках. Він стогнав і витріщався на Морріса божевільними блакитними очима. Кволо махнувши рукою, він вимовив:

— Зупинися, Моррі! Досить. Боляче!

— Бля. Бля, бля, бля.

Морріс запхав пістолет назад у кишеню. Рукоятка його була вкрита липкою кров'ю й волоссям. Він пішов до «Біскейна», витираючи руки об куртку. Відчинив двері водія, побачив порожній замок запалювання і тихо процідив: «блядь». Прошепотів, як молитву.

На 92 проїхало кілька машин, потім коричнева вантажівка служби UPS.

Морріс поплентався назад, до чоловічого туалету, відчинив двері, присів і став нишпорити по кишенях Фредді. Ключі від машини знайшлися в правій передній. Підвівшись, він поквапився до торговельних автоматів. Напевно, зараз уже під'їхала якась машина або вантажівка, рух пожвавішав, і комусь закортіло облегшитися після ранкової кави. У такому разі йому довелося б убити й цього або цю, можливо, і наступного. Пригадалися паперові фігурки, з'єднані руками.

Поки нікого.

Він сів у «Біскейн», куплений легально, але тепер обладнаний украденими номерами штату Мейн. Кертіс Роджерс поволі повз цементною доріжкою в бік туалетів, підтягуючись на руках і ледь відштовхуючись ногами, залишаючи після себе кривавий равликівий слід. Важко було щось передбачити, але Морріс подумав, що той спробує дістатися до телефону-автомата на стіні між чоловічим і жіночим туалетами.

«Усе мало піти не так», — подумав він, заводячи машину. Через свій нерозважливий учинок він зробив дурість, і тепер його, імовірно, упіймають. Це змусило його згадати, що наостанок сказав Ротстайн. Тобі скільки-но років? Двадцять два? Двадцять три? Що ти знаєш про життя, тим більше про літературу?

— Я знаю, що не продаюсь, — сказав він. — І цього досить.

Він повільно спрямував «Біскейн» у бік людини, що повзла бетонним тротуаром. Йому хотілося забратися звідси, мозок вимагав забратися звідси якнайшвидше, але справу слід було зробити обережно, без зайвого шуму.

Кертіс обернувся; очі за брудним волоссям, немов у лісових хащах, широко розплющені й сповнені жаху. Він насилу підвів одну руку слабким зупиняючим жестом, а потім Морріс перестав його бачити, тому що заважав капот. Обережно рухаючи кермом, він і далі

прокрадався вперед. Ніс машини вдарився об бордюр. Сосновий освіжувач повітря на дзеркалі заднього виду підстрибнув і загойдався.

Потім нічого... і ще нічого. А потім машина знову наїхала на щось. Пролунав приглушений лускіт, ніби маленький гарбуз, що вибухнув у мікрохвильовці.

Морріс повів кермом уліво, і машина ще раз легенько підскочила, коли «Біскейн» повернувся на своє місце на парковці. Подивившись у дзеркало, він побачив, що в Кертіса немає голови.

Ні, голова, звичайно, була, але розчавлена. Розплющена. «Тут талант не розплескався», — подумав Морріс.

Він під'їхав до виходу й, дочекавшись, коли дорога спорожніла, рвонув уперед. Слід зупинитися й перевірити передок у машини, особливо колесо, що переїхало голову Кертіса, але спочатку він хотів від'їхати миль на двадцять. Щонайменше на двадцять.

— Бачу у своєму майбутньому автомийку, — сказав він. Це здалося йому смішним (надмірно смішним — вираз, значення якого не зрозуміли б ні Фредді, ні Кертіс), він розсміявся і сміявся довго й голосно. Морріс ретельно дотримувався дозволеної швидкості. Він спостерігав, як одометр відраховує милі, і навіть на п'ятдесяти п'яти кожне обертання, здавалося, тривало п'ять хвилин. Колесо, напевно, залишало кривавий слід, який вів до виїзду з парковки, але він, мабуть, уже обірвався. Давним-давно обірвався. Проте все одно слід було знову рухатися неголовними дорогами або навіть дорогами третього класу. Було б розумно зараз зупинитися й викинути всі записники — і готівку теж — кудись у лісосмугу. Але він би цього не зробив. Ніколи.

Шанси п'ятдесят на п'ятдесят, сказав він сам собі. А то й вище. Зрештою, ніхто не бачив машини. Ані в Нью-Гемпширі, ані в інших місцях.

Він під'їхав до покинутого ресторану, зупинився на бічній парковці й оглянув передок і праве переднє колесо машини. Загалом йому здалося, що все виглядає досить добре, тільки на передньому бампері лишилося трохи крові. Зірвавши пучок трави, він витер її. Потім сів у машину й поїхав на захід. Він був готовий до дорожніх кордонів, але йому не трапилося жодного.

За кордоном Пенсільванії, у Гованді, він знайшов мийку-автомат для машин. Щітки потерли, струмені поплескали, і машина засяяла, як нова, — і знизу, і зверху.

Морріс їхав на захід, до маленького брудного житлового району під назвою Перлина Великих озер. Йому треба було на час залягти на дно й зустрітися з одним давнім другом. До того ж дім — це таке місце, у якому, якщо ти повертаєшся, тебе завжди приймуть,⁵ — Євангеліє від Роберта Фроста — особливо якщо поруч немає нікого, кому можна поскаржитися на повернення блудного сина. Любий татко дременув кілька років тому, а мила матуся проводить осінній семестр у Принстоні, читаючи лекції про «баронів-розбійників», тож будинок на Сикоморовій вулиці, найімовірніше, стоїть порожній. У такого пречудового викладача — до того ще й письменника, колись навіть номінованого на Пулітцерівську премію, — будинок міг би бути й кращим, але в цьому треба звинувачувати любого татуса. Утім, Морріс ніколи не мав нічого проти цього будинку, це мати журилася, а не він.

⁵

З поеми Роберта Фроста «Смерть наймита».

Морріс послухав новини, але не почув жодного слова про вбивство романіста, який, коли вірити тій статті в «Тайм», був «голосом, що гучно закликав дітей мовчазних п'ятдесятих прокинутись і знайти власне звучання». Мовчання в радіо було новиною приємною, але не несподіваною. Якщо вірити джерелу інформації з колонії, домоправителька приходила до Ротстайна один раз на тиждень. Був іще помічник у господарстві, але він приходив тільки, коли викликали. Морріс і його друзяки-небіжчики не дарма вибирали слухний час, тому можна було сподіватися, що протягом найближчих шести днів тіла не знайдуть.

Того ж дня десь на теренах Огайо він промчав повз крамничку, яка торгує різною старовиною та мотлохом, але потім розвернувся й під'їхав до неї. Покопирсавшись, він купив скриню. Скриня була старою, але міцною на вигляд і обійшлася йому у двадцять доларів. «Майже за безцінь», — подумав Морріс.

2010

Тепер батьки Піта Сауберса лаялися часто. Тіна називала їхні сварки «авки-гавки». Піт думав, що в цьому щось є, бо, коли вони починалися, з їхньої кімнати чулося: ав-ав-ав, гав-гав-гав. Іноді Піту хотілося вийти на сходи й закричати їм униз, щоб вони припинили, просто припинили. Ви лякаєте дітей, хотілося йому заволати. У будинку є діти, діти, ви що, дурні, про це забули?

Піт був удома, бо відмінникам — у яких з усіх занять тільки самостійна робота вдень та ще фізкультура по обіді, — дозволялося повертатися додому раніше. Двері його кімнати були відчинені, і він почув, як батько заторохтів по кухні своїми милицями, тільки-но під'їхала машина матері. Піт майже не сумнівався, що сьогоднішні веселощі почнуться з батьківської фрази: «Щось ти зарано сьогодні». Мати відповість, що він ніяк не може запам'ятати, що тепер вона по середях звільняється раніше. Тато скаже, що ще не звик до життя в цій частині міста, і вимовить це так, ніби їм довелося переїхати до найбіднішої, найпохмурішої частини міста, а не лише до північного району Гортфілда, де вулиці мають назви дерев. Тепер, коли вступна частина пролунала, можна було починати авкати й гавкати.

Піт і сам не був у захваті від Норт Сайда, але й жахливим його не назвеш. Навіть у свої тринадцять років він, схоже, краще за батька розумівся на економічних реаліях їхнього становища. Можливо, тому що він не ковтав пігулки оксиконтину по чотири рази на день, як батько.

Тут вони опинилися через те, що середня школа Грейс Джонсон, у якій викладала його мати, закрилася згідно з програмою міської ради щодо скорочення витрат. Багато хто з учителів ГД стали безробітними. Лінді пощастило, їй запропонували посаду бібліотекаря й перевіряльника домашніх завдань у Нортфілдській початковій школі. Щосереді вона поверталася раніше, бо в цей день бібліотека зачинялася опівдні. Так працювали всі шкільні бібліотеки. Це була ще одна ініціатива щодо скорочення витрат. Пітового тата це дратувало.

Він зауважував, що члени міської ради собі зарплатню не урізали, і називав їх набродом бісових лицемірів.

Але Піт про це нічого не знав. Знав він лише про те, що останнім часом Тома Сауберса все дратувало.

«Форд Фокус», тепер їхня єдина машина, зупинився біля будинку, з нього вийшла мама зі старим потертим портфелем у руці. Вона обминула лід, який весь час утворювався в затінку біля ґанку під водостоком. Сьогодні була черга Тіни посипати його сіллю, але вона, як завжди, забула. Мама з похиленими плечима повільно піднялася сходами. Піту не подобалося, коли вона ходила ось так, ніби цеглу на спині несла. Тим часом у вітальні татові милиці застукали з подвоєною швидкістю.

Відчинилися вхідні двері. Піт завмер в очікуванні. Сподівався почути щось на кшталт «Привіт, люба, як пройшов ранок?»

Якби ж то.

Він і не хотів підслуховувати авки-гавки, але в цьому маленькому будинку зовсім нічого не почути було просто неможливо... Якщо, звичайно, не піти. Цієї зими до такого стратегічного відступу він удавався дедалі частіше. Але іноді йому починало здаватися, що як старший із дітей він мусить слухати. Містер Джейкоб на уроках з історії любив повторювати, що знання — це сила, і Піт підозрював, що саме тому зобов'язаний стежити за словесною війною батьків, яка все загострювалася й загострювалася. Тому що кожна така авка-гавка розтягувала тканину шлюбу сильніше й сильніше, і колись вона таки розірве її. Краще бути до цього готовим.

Тільки бути готовим до чого? До розлучення? Цей фінал був найімовірнішим. У певному сенсі буде навіть краще, якщо вони розійдуться — Піт відчував це дедалі сильніше, хоча ще до кінця не усвідомив свої відчуття, — але що саме означатиме розлучення (ще одне з улюблених висловлювань містера Джейкоба) за умов реального світу? Хто залишиться, а хто піде? Якщо піде тато, як він буде жити без машини, адже майже не може ходити? Це лише одна причина, через яку ні він, ні вона просто не можуть дозволити собі піти. Вони й так уже не мають і гроша за душею.

ridmi
ТВІЙ УЛЮБЛЕНИЙ КНИЖКОВИЙ

КУПИТИ